

Protokoll fört vid pleniföredragning

Social- och miljöavdelningen
Hälso- och sjukvårdsbyrån, S3

Närvarande
VT, HJ, RH, AH-J, AH, FK

Frånvarande
CW

Justerat
Omedelbart

Ordförande
Lantråd
Veronica Thörnroos

Föredragande
Minister
Annette Holmberg-Jansson

Protokollförare
Jurist
Marcus Söderholm

Nr 41

Skriftligt yttrande om regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av socialvårdslagen, hälso- och sjukvårdslagen och lagar som har samband med dem rp 197/2022 rd.

ÅLR 2022/8709

124 S3

Beslut

Ålands landskapsregering beslöt avge ett skriftligt yttrande om regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av socialvårdslagen, hälso- och sjukvårdslagen och lagar som har samband med dem rp 197/2022 rd till riksdagens social- och hälsovårdsutskott enligt bilaga **S322P24**.

Hänvisning

Yttrande 24.10.2022

Social- och hälsovårdsutskottet

FI-00102 RIKSDAGEN

stv@riksdagen.fi

Kontaktperson

Jurist Marcus Söderholm, +358 (0)18 25000 (växel)

marcus.soderholm@regeringen.ax

Ärende

Skriftligt yttrande om regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av socialvårdslagen, hälso- och sjukvårdslagen och lagar som har samband med dem rp 197/2022 rd

Landskapsregeringen har 18.10.2022 ställt en fråga till social- och hälsovårdsutskottet om möjligheten att lämna skriftligt yttrande angående regeringens proposition till riksdagen med förslag till riksdagen med förslag till lagar om ändring av socialvårdslagen, hälso- och sjukvårdslagen och lagar som har samband med dem. Landskapsregeringen har sedan tidigare lämnat utlåtanden till social- och hälsovårdsministeriet om utkast på propositionen där man påpekat problematiken med välfärdsområdesreformen och vilka problem det innebär för Åland från och med 1.1.2023. Landskapsregeringen konstaterar att dessa synpunkter inte redogörs för i den proposition som överlämnats till regeringen.

Lagstiftningsbehörigheten

Regeringens proposition berör rättsområden som hör till både Ålands och rikets lagstiftningsbehörighet. Enligt 18 § 12 punkten i självstyrelselagen (1991:71) för Åland hör hälso- och sjukvård med de undantag som stadgas i 27 § 24, 29 och 30 punkterna till åländsk lagstiftningsbehörighet. Av 27 § 30 punkten framgår att behörigheten att vara verksam inom hälso- och sjukvården, mediciner och produkter av läkemedelstyp och narkotiska ämnen, är rikets behörighet. Enligt 18 § 13 punkten i självstyrelselagen, utgör socialvård, landskapets behörighet. Enligt detaljmotiveringen till punkten i regeringsproposition (RP 73/1990 rd) innefattar begreppet socialvård förutom den egentliga socialvården även, bland annat, missbrukarvård och nykterhetsarbete. Däremot är enligt 27 § 24 punkten i självstyrelselagen, administrativa ingrepp i den personliga friheten, rikets behörighet. Enligt detaljmotiveringen till punkten, i nämnd regeringsproposition, ska frågor som gäller administrativa ingrepp i den personliga friheten regleras i

rikslagstiftningen på samtliga rättsområden inklusive "gällande bestämmelser om 'sinnessjuklagstiftningen, såvitt angår den del av lagstiftningen, som innefattar trygghet för den personliga okränkbarheten och oantastligheten eller äger samband med straffprocessen eller straffverkställigheten".

Organisering på Åland

Den offentliga hälso- och sjukvården i landskapet ordnas av landskapsmyndigheten Ålands hälso- och sjukvård (ÅHS), med grund i landskapslagen (2011:114) om hälso- och sjukvård. Socialvården ordnas av Ålands kommuner, med grund i landskapslagen (2020:12) om socialvård. Landskapslagen (2020:13) om socialvårdens förvaltning och tillsyn på Åland, reglerar även socialvårdens organisering på Åland. Därtill tillämpas även speciallagstiftning på social- och hälsovårdsområdet. Mentalvårdslagen (FFS 1116/1990) tillämpas av ÅHS till den del den utgör rikets behörighet. Lagen om missbrukarvård (FFS 41/1986) tillämpas av kommunerna och ÅHS i aktuell lydelse till den del den utgör rikets behörighet. Till den del lagen om missbrukarvård utgör åländsk behörighet tillämpas lagen, i enlighet med 71 § självstyrelselagen, i den lydelse lagen hade 31.12.1992. Med grund i nämnda lagar ordnas alkohol- och drogarbete och missbrukarvård av kommunerna samt av ÅHS. Förebyggande av psykisk ohälsa (motsvarande mentalvårdsarbete i rikets lagstiftning) ordnas av både kommunerna och av ÅHS.

Landskapsregeringens yttrande

Landskapsregeringen konstaterar att i propositionen föreslås ändringar i lagen om missbrukarvård (bl.a. i 3 §) och i mentalvårdslagen (3 §), där man ändrar ansvarsfördelningen från kommun till välfärdsområde. Dessa ändringar omfattar även sådana uppgifter som utgör rikets behörighet, primärt administrativa ingrepp i den personliga friheten. Omorganiseringen av social- och hälsovården i riket till välfärdsområden gäller inte Åland och propositionen beaktar inte den avvikande organisationsstrukturen på Åland. Tillämpningen på Åland från och med 1.1.2023 av de bestämmelser i mentalvårdslagen och missbrukarvårdslagen som utgör rikets behörighet förblir oklar.

Av propositionen framgår att:

Social- och hälsovårdsreformen gäller inte Åland, eftersom social- och hälsovård enligt självstyrelselagen för Åland (1144/1991) hör till Ålands behörighet. Hälso- och sjukvårdsmyndigheten i landskapet Åland dvs. Ålands hälso- och sjukvård, ÅHS), som lyder under Ålands landskapsregering, ansvarar för ordnandet av såväl primärvården som den specialiserade sjukvården. De 16 kommunerna på Åland ansvarar för socialvården. Enligt självstyrelselagen har riket/finska staten dock lagstiftningsmakt i fråga om administrativt

ingripande i personlig frihet. Därför är regleringen av tvångsvård enligt mentalvårds- och rusmedelslagstiftningen tillämplig också på Åland.

Således råder medvetenhet om problematiken i lagstiftningen, men man har inte hörsammat landskapsregeringens uppmaningar att beakta att hälso- och sjukvården organiseras på ett annat sätt inom landskapet Åland.

Vidare konstaterar landskapsregeringen att grundlagsutskottet i sitt utlåtande GrUU 18/2022 rd rörande Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av lagstiftningen om social- och hälsovården och räddningsväsendet samt av vissa andra lagar med anledning av lagstiftningen om inrättande av välfärdsområden och om en reform av ordnandet av social- och hälsovården och räddningsväsendet (RP 56/2022 rd) konstaterat följande angående de grundläggande lösningarna:

“(9) Med tanke på Ålands självstyrelse vore det dock lämpligare att i stället för att införa den föreslagna lagstiftningen skriva in de behövliga ändringarna i självstyrelselagen, påpekar grundlagsutskottet. Utskottet anser att det är viktigt att införa de här ändringarna. I samband med den här typen av ändringar bör man dessutom se till att regleringen är heltäckande så att myndigheternas befogenheter är tydliga och att det inte uppstår luckor i regleringen.”

Principen om att regleringen är så heltäckande som möjligt så att myndigheternas befogenheter är tydliga och att det inte uppstår luckor i regleringen vill också landskapsregeringen betona. Då mentalvårdslagen och lagen om missbrukarvård uppdateras för att motsvara det nya verksamhetsfältet och organiseringsansvaret i riket är det enligt landskapsregeringen likaså viktigt att lagstiftningen ger motsvarande tydlighet i legal grund för tillämpning av myndigheter på Åland. Detta särskilt då regleringarna i lagstiftningen till vissa delar utgör administrativa ingrepp i den personliga friheten som enligt 27 § 24 punkten självstyrelselagen för Åland tillhör rikets lagstiftningsbehörighet och därtill berör de grundlagsenliga fri- och rättigheterna.

Avslutande synpunkter

Landskapsregeringen har vid upprepade tillfällen påpekat problemen att föreslagna lagändringar i rikets lagstiftning om välfärdsområdesreformen inte beaktar organisationsstrukturen på Åland så detta är inte en enskild företeelse.

Nu senast 7.10.2022 skickade landskapsregeringen en skrivelse till social- och hälsovårdsministeriet där landskapsregeringen, efter en genomgång av de ändringar som antagits av riksdagen, genom RSv 66/2022 rd - RP 56/2021 rd, RP 18/2022 rd, i lagstiftning rörande socialvård och hälso- och sjukvård och till denna anknuten lagstiftning, kunnat konstatera ett antal oklarheter och brister som enligt landskapsregeringen behöver åtgärdas för att lagstiftningen ska kunna tillämpas på Åland.

Lantråd

Veronica Thörnroos

Minister

Annette Holmberg-Jansson

FÖR KÄNNEDOM

Ålands lagting, självstyrelsepolitiska nämnden, susanne.eriksson@lagtinget.ax
Statsrådets kansli, registratorskontoret.srk@gov.fi
Heidi Kaila, statsrådets kansli, heidi.kaila@gov.fi
Anne Kumpula, social- och hälsovårdsministeriet, anne.kumpula@gov.fi
Mia Mäkinen, social- och hälsovårdsministeriet, mia.makinen@gov.fi
Janina Groop-Bondestam, justitieministeriet, janina.groop-bondestam@gov.fi
Noora Löfström, statsrådets kansli, noora.lofstrom@gov.fi
Johan Ehn, Ålands representant i Helsingfors, johan.ehn@regeringen.ax
Mats Löfström, riksdagsledamot, mats.lofstrom@riksdagen.fi
